

Samenvatting van het rapport 'Taakbesteding en taakbelasting van leraren'.

Het onderzoek was gericht op

- het vaststellen van het aantal uren dat leraren per week werken,
- de besteding van die uren aan de diverse taken,
- de ervaren taakbelasting (werkdruk),
- de oorzaken van de ervaren taakbelasting en
- de gevolgen van de taakbelasting op het functioneren.

Leraren ervaren een hogere taakbelasting dan hoger opgeleiden in andere beroepssectoren, zoals hierna zal blijken. Ik wil hierbij echter voorop stellen dat desgevraagd meer dan 90% van de leraren zegt plezier te hebben in het werk. Zonder daarmee de uitkomsten van het onderzoek te willen relativiseren verbind ik daaraan de conclusie dat leraren ondanks de hoge werkdruk hun beroep ervaren als bevredigend beroep.

1. Werken leraren (veel) over?

Sector PO en VO

- Leraren met een volledige betrekking in het primair en voortgezet onderwijs werken per jaar niet (veel) meer dan het aantal uren in de formele normjaartaak (1659 uur).
- Leraren met een deelbetrekking werken veel meer dan het aantal uren waarvoor ze zijn aangesteld (po ca. 15% meer; vo ca. 12% meer).
- Het werk is geconcentreerd in de ca. 36 weken waarin volledig, op alle dagen wordt lesgegeven. Dan werken leraren 15% tot 20% langer dan gemiddeld.
- De gewerkte tijd is dus zeer ongelijk over de weken van het jaar verdeeld. Rond de vakanties, toetsen en rapporten en de feestdagen zijn er piekperiodes; tijdens krokusvakanties, herfstvakanties etc. worden weinig of geen uren gemaakt.
- Oudere leraren in het vo maken veel overuren.

Sector BVE

- De bve-docenten werken gemiddeld 8% over per jaar, leraren met een deeltijdaanstelling méér dan leraren met een volledige aanstelling.
- Ook in de bve-sector is de tijdsbesteding zeer onevenredig over het jaar verdeeld.
- Ook hier werken oudere docenten meer uren over dan jongere.

In alle sectoren is verband gevonden tussen overwerk en de ervaren taakbelasting. Oudere leraren in het VO en de BVE werken méér over dan jongere.

De onderzoekers concluderen:

"De hoge werkdruk die leraren ervaren is dus vooral het gevolg van het, in vergelijking met de formele aanstellingsomvang, overwerken in de lesweken".

2. De ervaren taakbelasting

Voor vaststelling van de ervaren taakbelasting van leraren is onder meer gebruik gemaakt van gestandaardiseerde vragenlijsten. Daardoor is vergelijking tussen beroepssectoren mogelijk ondanks dat de ervaren taakbelasting een relatief of subjectief begrip is. Voor de vergelijking is gebruik gemaakt van het bestand van TNO Arbeid met meer dan 11.000 respondenten.

Uit de vergelijking van leraren met hoger opgeleide mensen uit andere beroepssectoren blijkt dat leraren zich zwaarder belast voelen. Op een schaal van 0 -100 scoren leraren ca. 60, dat is 20% hoger dan gemiddeld. De drie onderwijssectoren verschillen onderling niet veel in ervaren taakbelasting.

Oudere leraren vormen in alle drie sectoren een duidelijke risicogroep.

3. Welke taken vinden leraren zwaar?

De top-4 van de als zwaar ervaren taken

Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	BVE
1. buitenlesactiviteiten (51%)	1. leerlingbegeleiding (46%)	1. lesgebonden taken (39%)
2. deskundigheidsbevordering (36%)	2. buitenlesactiviteiten (42%)	2. overleg binnen school (35%)
3. lesgebonden taken (35%)	3. lesgebonden taken (40%)	3a. organiserende taken (33%)
4. lesgeven (31%)	4. lesgeven (36%)	3b. cursistenbegeleiding (33%) (33%)

4. Wat zijn de oorzaken van de hoge taakbelasting?

In de vragenlijst werden negen mogelijk belastende factoren opgenomen. Deze factoren zijn: lesgeven, lesgebonden taken, niet-lesgebonden taken, contact met collega's, contact met leidinggevende, functioneren schoolleiding, informatievoorziening, beschikbaarheid van middelen en ondersteuning en de invloed van maatschappij en overheidsbeleid. Per factor zijn verschillende vragen gesteld en de scores lopen van 0 tot 100 (hoe hoger des te belastender). De factoren met de hoogste score staan in de volgende tabel.

Meest belastende factoren per onderwijssector.

Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	BVE
1. Maatschappij / overheidsbeleid (60)	1. Maatschappij / overheidsbeleid (65)	1. Maatschappij / overheidsbeleid (59)
2. Het lesgeven (41)	2. Het lesgeven (43)	2. Management (49)
3. Beschikbaarheid middelen (38)	3. Beschikbaarheid middelen (42)	3. Beschikbaarheid middelen (47)

Toelichting

- Invloed maatschappij en overheid: de beschikbare budgetten;
- Lesgeven: gebrek aan concentratie bij leerlingen, verschillen in capaciteiten van leerlingen, groepsgrootte.
- Onvoldoende middelen en ondersteuning: geen beschikking over een rustige werkplek; onvoldoende lokalen.
- Het management (BVE): staat te ver af van de dagelijkse praktijk; organiseert de zaken niet goed; functioneert niet goed.

Voor de sector po blijkt uit verdere analyses dat ook het bijhouden van de vorderingen en het overleg over afzonderlijke leerlingen taakbelasting veroorzaakt. Individuele vorderingen moeten in meer dan één dossier worden bijgehouden; de registratie verloopt niet geautomatiseerd, terwijl het aantal leerlingen met leer/gedragsmoeilijkheden of zorgleerlingen toeneemt.

In de sector vo dragen ook de volgende activiteiten bij aan taakbelasting:

- surveillance voor en na lessen en tijdens pauzes; vaak betekent het zelfs een dag werken zonder pauzes; citaat: "Dit zou eigenlijk door anderen gedaan moeten worden".
- correctie van huiswerk, toetsen, scripties etc.; met name schrijfp opdrachten betekenen veel werk; vernieuwing van de tweede fase betekent meer nakijkwerk door toename werkstukken; gebrek aan tijd overdag waardoor dit naar de avond verschuift.
- ontwikkelen van nieuw lesmateriaal.

Uit verdere analyse voor de sector bve blijkt ook het contact met collega's (werksfeer en onderlinge ondersteuning) bij te dragen aan de ervaren taakbelasting.

5. Het effect van taakbelasting op de leraren

De werkdruk in het onderwijs is beduidend hoger dan in andere maatschappelijke sectoren. Deze werkdruk heeft ernstige gevolgen. In alle drie sectoren is sprake van een hoge mate van emotionele uitputting (een van de symptomen van burn out), hoger dan bij de gemiddelde Nederlandse werknemer. Leraren/docenten met een hoge mate van taakbelasting zijn geneigd om elders een baan te gaan zoeken en hebben een hoger (werkgerelateerd) ziekteverzuim.

6. Deskundigheidsbevordering

Veel leraren konden niet aangeven hoeveel tijd zij besteden aan deskundigheidsbevordering. Wel is duidelijk geworden dat hieraan niet zoveel tijd wordt besteed als wenselijk is. De bij CAO daarvoor bestemde 10% van de werktijd wordt niet gehaald. In het po en vo hebben leraren die aan deskundigheidsbevordering toekomen lagere taakbelasting. Leraren die meer tijd besteden aan nascholing vinden vaker dat zij daardoor beter zijn gaan functioneren dan hun collega's die minder aan nascholing doen. Beter functioneren hangt in de sector po en vo ook samen met een lagere taakbelasting. Doordat echter prioriteit wordt gegeven aan de vele andere taken schiet deskundigheidsbevordering er vaak bij in.